

ТАЙЛОҚ МАЙДОНИНИНГ ГЕОЛОГИК ТУЗИЛИШИ, СТРАТИГРАФИЯСИ

Панжиев Ҳикмат Аҳадиллаевич

Қарши муҳандислик-иқтисодиёт институти,

E-mail: hikmat.panjiyev02@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10836602>

АННОТАЦИЯ

Мақолада Бухоро-Хива нефт газли вилоятида жойлашган тойлоқ майдонини геологик тузилиши ва стратиграфияси келтирилган.

Калит сўзлар: *Бухоро-Хива, нефт-газ, палеозой, мезозой, кайнозой.*

ABSTRACT

The article presents the geological structure and stratigraphy of the wetland located in the Bukhara-Khiva oil and gas region.

Key words: *Bukhara-Khiva, oil and gas, Paleozoic, Mesozoic, Cenozoic.*

Чорджоу поғонасининг геологик тузилишида палеозой, мезозой ва кайнозой ётқизиклари қатнашади. Чўкинди қобиғи тоғ жинсларининг литологик тузилиши ва уларнинг қалинликлари лойиҳалаштирилаётган қидирув бурғу қудуқларида бевосита Тайлоқ кондаги ҳамда унга яқин жойлашган майдонлар, хусусан– Қандим Қумли ва бошқа майдонлар чуқур бурғулаш маълумотларига асосан аниқланган.

Ўрганилаётган майдоннинг чўкинди қобиғи юра (J) даврининг карбонат-сульфатли терриген ётқизикларидан, бўр (K) даврининг асосан терриген, палеогеннинг карбонатли терриген ва неоген-тўртламчи (Q) даврининг континенталь ётқизикларидан ташкил топган.

Майдоннинг геологик тузилишида палеозой (PZ), мезозой (MZ) ва кайнозой (KZ) тузилмалари қатнашадилар.

Палеозой ётқизиқлари-PZ.

Палеозой ёшидаги тоғ жинслари лойиҳалаштирилаётган майдон тасарруфида Хатар майдонидаги №1П бурғу қудуғида очилган ва улар кварц ва пирит аралашган майда донадор алевролитлардан иборат. Тоғ жинсларининг ранги тўқ-кулранг, кулранг.

Мезозой группаси (MZ).

Юра системаси-Ј Юра системаси ётқизиқлари учта бўлимдан иборат-қуйи, ўрта ва юқори. Бу система ётқизиқлари кесими Хатар майдонидаги №1П бурғу қудуғида тўлиқ очилган. Хатар майдони Тайлоқ майдонига бевосита яқин майдонлардан ҳисобланади.

Қуйи-ўрта юра- Ј₁₊₂. Терриген юра ётқизиқлари Тайлоқ кони тасарруфидаги №1 излов бурғу қудуғида очилганлар (очилган қалинлиги 105м). Қуйи-ўрта юра ётқизиқлари кулранг, тўқ кулранг майда синиқ тоғ жинсларидан, қатламлашган кумтошлар, глиналар, алевролитлар ва аргиллитлар тузилганлар. Терриген ётқизиқларининг қалинлиги лойиҳалаштирилтирилаётган районда 60-100м оралиғида ўзгариб туради. Тайлоқ майдонида лойиҳалаштирилаётган бурғу қудуқлари билан бу ётқизиқларни очиш кўзда тутилмаган.

Юқори бўлим- Ј₃.

Келловий-оксфорд яруси-Ј₃^{к+о}. Терриген юра ётқизиқлари устида карбонат тоғ жинсларининг катта қалин қатлами ётади, улар Тайлоқ конида бутун қалинлиги билан фақат №1 излов бурғу қудуғида очилганлар. Келловий-оксфорд ётқизиқлари XVI, XV-а, XV-3, XV-2, XV-1 горизонтларига ажратиладилар.

XVI- горизонт асосан зич, қаттиқ тўқ кулранг деярли қора рангли глинали оҳактошлардан иборат. Тайлоқ конидаги №1 бурғу қудуғида XVI- горизонтнинг очилган қалинлиги 54м ни ташкил қилади. Тайлоқ майдонида

лойихалаштирилаётган бурғу кудуклари билан бу ётқизикларни очиш кўзда тутилмаган.

XV-а горизонти асосан зич, қаттиқ, кул ранг ва тўқ кул ранг оҳактошлардан иборат. Тайлоқ конидаги №1 бурғу кудуғида XV-а горизонтининг очилган қалинлиги 19м ни ташкил қилади. Тайлоқ майдонида лойихалаштирилаётган бурғу кудуклари билан бу ётқизикларни очиш кўзда тутилмаган.

XV-3 горизонти кул ранг доламитлашган оҳактошлардан ташкил топган. Оҳактошлар кучсиз кварцлашган, ангидритлашган ва пиритлашган, ангидрит юпқа қатламлари учрайди. XV-3 горизонтининг №1-8 бурғу кудукларидаги очилган қалинлиги 59-67 м ни ташкил қилади. Горизонтнинг кутилаётган қалинлиги 60 м ни ташкил қилиши мумкин.

XV-2 горизонти доломитлашган оҳактошлар билан доломитларнинг юпқа қатламларидан иборат. Оҳактошлар кварцлашган ва турли организмлар ва сув-ўтларининг бўлакчалари билан жадал қайта кристалланганлар. XV-2 горизонтининг қалинлиги №1-8 бурғу кудукларида 45-75 м ни ташкил қилади. Горизонтнинг кутилаётган қалинлиги 60м ни ташкил қилиши мумкин.

XV-1 горизонти доломитлашган, алевролитлашган оҳактошлардан ва глинали майда донадор доломитлар билан ангидрит қатламчаларидан тузилган. XV-2 горизонтининг юқори қисми (шиппи) чақик тоғ жинслари ва ангидритлар қаватлари билан қалинлиги унчалик катта бўлмаган оҳактош юпқа қатламларидан иборат. Горизонтнинг ўрта ва қуйи қисми асосан карбонат тоғ жинсларидан иборат. Келловий-оксфорд ярусининг умумий кутилаётган қалинлиги 160 м ни ташкил қилади.

Кимериж-титон яруси –J₃km^{tt}.

Бевосита XV-1 горизонтининг устида табиий радиактивлиги юқори даражада бўлган тахлам жойлашган. Бу тахламнинг қалинлиги изчил ва 3-6 м ни ташкил қилади. Бевосита гамма актив тахлам устида қалинлиги 13-59 м ли оқ ва оч кулранг зич ангидрит қатлами ётади, уни устида эса оқ туз тахлами (қалинлиги

17 м гача) ётади. Кон тасарруфида кимериж-титан ярусининг қалинлиги 12-72 м ни ташкил қилади.

Бўр системаси-К.

Бўр системаси ётқизиқлари иккита бўлимдан иборат; қуйи ва юқори.

Қуйи бўр –К₁.

Неоком – апт яруси –К₁^{не+апт}. Неоком –апт ётқизиқлари кумтош, алевролит ва глиналарнинг нотекис қатламланишидан иборатдир. Кумтошлар кулранг, оч-кулранг, яшил-кулранг, ўртача ва майда донадор, слюдали. Глина ва алевролитлар ҳам шундай рангли, зич, қат-қатланган. Кон тасарруфида неоком-апт ётқизиқларининг қалинлиги 354-400 м ни ташкил қилади. Неоком-апт ётқизиқларининг кутилаётган қалинлиги 350м ни ташкил қилади.

Альб яруси-К₁^{al}. Альб ярусининг қуйи ётқизиқлари кулранг, тўқ-кулранг, ҳар хил донадор кумтошлардан иборат. Юқорида яшил-кулранг, тўқ-кулранг глиналарнинг қалин қатлами ётади. Альб қуйи қисми ётқизиқлари (XI -горизонт) кумтошлар, оҳактошларнинг тўқ-кулранг глиналар юпқа қатламлари билан навбатлашиб қатламланишидан иборат.

Кумтошлар кул-ранг, тўқ-кулранг, яшил-кулранг, жинслашган глиналардан иборат. Кон доираси альб ярусининг қалинлиги 305-342 м ни ташкил қилади. Альб ярусининг кутилаётган қалинлиги 310 м ни ташкил қилади.

Юқори бўр-К₂.

Сеноман яруси-К₂sm. Сеноман яруси ётқизиқлари кумтошлар ва алевролитлар қатламлари иштирокидаги глиналар тахлами билан икки қисмга бўлинадилар. Қалинлиги 50 м бўлган бу тахлам X ва IX горизонтлар оралиғида жойлашиб, ажратувчи қисми бўлиб хизмат қилади.

X-горизонт кумтошлар ва алевролитлар билан яшил кул ранг глиналар юпқа қатламларидан иборатдир. Кон тасарруфида X горизонтнинг қалинлиги 157-218 м ни ташкил қилади. IX горизонт кумтошлар ва алевролитлар билан глиналар юпқа қатларидан ва кўмирлашган ўсимлик қолдиқлари аралашмасидан иборат. Бу ярусининг қалинлиги 270 м ни ташкил қилади.

Турон ярусининг-К₂^t. Турон ярусининг куйи қисмида тўқ-куранг, майда донадор кумтош тахлами ётади. Кесим бўйлаб юқоридаги кул-ранг, яшил-кулранг, кучсиз оҳаклашган слюдалашган глиналар тахлами ётади. Юқори қисмида яшил-кулранг майда донадор кумтошлардан иборат VIII горизонт ажратилади. Бу ярусининг қалинлиги 275 м ни ташкил қилади.

Сенон устки ярусининг-К₂^{sn} Сенон ярусининг ётқизиклари кумтош, алевролит ва глиналарнинг нотекис қатламланишидан иборат. Тоғ жинсларининг ранги яшил-кулранг, кулранг слюдалашган. Сенон ётқизикларининг қалинлиги 370 м гача. Бўр ётқизикларининг умумий қалинлиги 1705-1895 м ни ташкил қилади. Кутилаётган қалинлиги 405 м ни ташкил қилади.

Кайнозой группаси-КZ.

Палеоген системаси-Р Муҳокама қилинаётган ётқизиклар сенон устки ярусининг тоғ жинсларининг устида ювилиш билан ётадилар ва учта бўлимдан иборат; палеоцен (бухоро қатлари), эоцен (сўзоқ қатлами) ва олицен (олой қатлами).

Бухоро қатламлари (P₁^{bh}). Оҳактошлар гипс, доломитларнинг юпқа қатлами билан, тоғ жинсларининг ранги кулранг, оч-кулранг, оқ. Қалинлиги 40-100 м ни ташкил қилади. Кутилаётган қалинлиги 50м ни ташкил қилади.

Сўзоқ қатламлари(P₂^{suz}). Глиналар тўқ-кулранг, яшил-кулранг, қаттиқ баъзи жойларда кучсиз кумтошлашган, оҳаклашган. Қалинлиги 40-60 м ни ташкил қилади. Кутилаётган қалинлиги 55 м ни ташкил қилади.

Олой қатлами (P₂^{al}). Ўрта эоцен чўкмалари оч-кулранг, жигар ранг тусли, слюдалашган, қаттиқ, зич, балиқ тангачалари ва майда кристалли пирит уячалари аралашган мергел тахламларидан иборат. Қалинлиги 30-40 м ни ташкил қилади. Кутилаётган қалинлиги 35 м ни ташкил қилади.

Палеоген ётқизикларининг умумий қалинлиги 360-373 м ни ташкил қилади. Кутилаётган қалинлиги 330 м ни ташкил қилади.

Неоген –тўртламчи система –N+Q.

Неоген (N) ётқизиклари кумтошлар, гравелитлар, алевролитлар ва глиналарнинг қатламланишидан иборат. Тоғ жинсларининг ранги сарғиш-кулрангдан оч-жигар рангача, камдан-кам ҳолларда оч-кулранг.

Тўртламчи (Q) давр ётқизиклари кон тасарруфида ҳамма ерда тарқалганлар. Жигарранг–кулранг, кулранг суглинкалардан, кумли тупроқлардан, шағаллардан, доналари майда шағалгача бўлган турлича донадор кумтошлардан, конгломератлардан ва гравелитлардан иборат.

Неоген –тўртламчи давр ётқизикларининг қалинлиги 107-130 м ни ташкил қилади. Кутилаётган қалинлиги 120 м ни ташкил қилади.

Бурғу қудуғининг кутилаётган стратиграфик кесими (Тайлоқ майдони).

Стратиграфик бирликлар.	Ётиш ораликлари, м.	Қалинлиги, м .
Неоген–тўртламчи давр ётқизиклари.	0-120	120
Палеоген ётқизиклари.	120-450	330
Шу билан биргаликда сўзоқ қатлами.	345-400	55
Бухоро қатлами.	400-450	50
Бўр ётқизиклари.	450-2060	1610
Шу билан биргаликда сенон устки яруси.	450-855	405
Турон яруси.	855-1130	275
Сеноман яруси.	1130-1400	270
Альб яруси.	1400-1710	310
Неоком-апт яруси.	1710-2060	350
Юра ётқизиклари.	2060-	660
Кимериж- титон яруси.	2060-2140	80
Юқори ангидритлар.	2060-2085	25
Юқори тузлар.	2085-2095	10
Ўрта ангидритлар.	2095-2105	10
Куйи тузлар.	2105-2125	20
Куйи ангидритлар.	2125-2140	15
Келловий–оксфорд яруси.	2140-	
Шу билан биргаликда XV-1 горизонти.	2140-2170	30
XV-2 горизонти.	2175-2235	60
XV-3 горизонти.	2240-2300	60

АДАБИЁТЛАР

1. Абидов А.А., Эргашев Й., Қодиров М.Х.: “Нефт ва газ конлари геологияси” Русча-Ўзбекча изохли лугат. Ўзбекистон Миллий энциклопедияси, Давлат илмий нашриёти, Т.,2000й.
2. Панжиев Х.А. Бухоро-хива нефтгазли вилоятидаги майдонларни гидрогеологик таснифи - *Educational Research in Universal Sciences*, 2024 - erus.uz
3. Ахмедов Х.Р, Панжиев Х.А, Эшмуродов А.П. Строение юрско- меловых отложений центральной части Бухаро-Хивинского нефтегазоносного бассейна -*StudNet*, 2021
4. Эргашев Й., С. Абдуллаев, Қодиров М.Х., Холисматов И.Х.: “Нефт ва газ конлари геологияси”. “Шарқ” нашриёт-Матбаа акциядорлик компанияси бош тахририяти, Тошкент-2008.
5. Латишова М.Г., Мартинов В.Г,Соколова Т.Ф.: Практическое руководство по интерпретации данных ГИС: Учеб.пособие для вузов –М.:ООО «Недра Бизнесцентр», 2007.-327с: ил.
6. Бухоро геофизика экспедицияси (БГЭ) фонд маълумотлари.
7. Амиробод кон-геофизика экспедицияси фонд маълумотлари.